

Estonija – mala dežela velikih draguljev narave

Nekaj dni letnega dopusta sem februarja namenil obisku Estonije. Kar nekaj časa sem želel obiskati državo, ki je vedno znova predstavljena kot primer dobre – po besedah nekaterih celo najboljše – prakse politično-gospodarske tranzicije v devetdesetih. Tokrat se mi je ponudila krasna priložnost združiti koristno s prijetnim, zato – navkljub dejstvu o deveturni dolžini svetlega dela dneva v tem delu leta – z rezervacijo letalske karte nisem odlašal. V najmanjši baltiški državi, ki že več kot desetletje spada v sam vrh tehnološko najrazvitejših držav na svetu, sta bila npr. razvita *Skype* (danes nepogrešljivo orodje za vizualno komunikacijo prek spleta) in *Kazaa* (prvo orodje za izmenjavo datotek prek spleta). Država z 1,34 milijona prebivalci (gostota prebivalstva znaša tretjino slovenske) se ponaša s

svetovnim rekordom z največ novoustanovljenimi podjetji na osebo; celo več kot znana *Silicijeva dolina*. Estonija je leta 2007 postala prva država na svetu, kjer je bilo omogočeno spletno glasovanje na parlamentarnih volitvah, danes pa so administrativno-upravne zadeve v celoti digitalizirane in dostopne vsakemu državljanu prek spleta, brezžična povezava s spletom pa nas pričaka dobesedno za vsakim vogalom.

Vendar Estonija še zdaleč ni zgolj tehnološki raj, ampak enako zanimiva z vidika naravnih znamenitosti in okolja. Polovico 47.450 km² velike dežele prekrivajo gozdovi, katerim sledijo kmetijske površine na okrog 23% in močvirja na 21 % površine. Več kot petino tal v Estoniji sestavlja šota globine več kot 30 cm, in ne sme nas presenetiti dejstvo o 17 Ramsarskih

Slika 1: Meelis, avtor in Morten ob najvišji estonski smreki (foto: V. Leban)

Gozdarstvo v času in prostoru

območjih, ki se razprostirajo na približno šestnajstini površine države. Krajinska slika te ravninske dežele se na prvi pogled morda res zdi prežeta z dolgočasnostjo, vendar ima pogled na to umirjeno živahnost prepletanja krajinskih elementov prav poseben čar, in na osnovi katere sem kmalu vzpostavil povezavo s kulturno identiteto estonskega naroda. Potovanje od srednjeveškega Talina do intelektualnega središča Estonije, mesta Tartu, nudi številne izmenjujoče poglede na prostrana polja in travnike na eni ter značilno enomerne gozdove rdečega bora in navadne smreke z občasnimi vložki dreves navadne breze, ki izstopajo s svojim belkastim lubjem. Relativno kratka vegetacijska doba pomembno vpliva na fiziognomijo rastlin in posledično tudi sooblikuje rabo naravnih virov in odločitve o uporabi prostora. Kljub ostrim podnebnim pogojem pa lahko v deželi najdemo 87 avtohtonih drevesnih in grmovnih vrst od skupaj 538 vrst in podvrst vaskularnih rastlin.

Tartu je postal moje izhodišče za izlete in ogled v naslednjih dneh. Dva dneva sem posvetil ogledu kulturno-zgodovinskih znamenitosti mesta in okolice, na sončno in hladno torkovo jutro pa se pridružil dvema gozdarjema na poti proti jugovzhodu vse do doline, ki je širši strokovni in laični javnosti postala bolj znana pred dobrim letom. Kot je večkrat primer, je splet posebnih okoliščin v sicer »dolgočasni vsakodnevnosti« ustvaril izjemnost dimenzij v naravi. Piše se 20. november 2015 in skupina gozdarskih strokovnjakov estonske uprave za gospodarjenje z državnimi gozdovi (RMK) skupaj z raziskovalci Univerze za bioznanosti iz Tartuja izvaja meritve višine navadne smreke (*Picea abies* (L.) H. Karst.) v dolini *Ootsipalu* v okrožju *Põlva*. Predvsem so se zanimali za višino navadne smreke, ki že na pogled od daleč daje vtis izjemnosti. In kot so predvidevali, slednja, z višino 48,60 metra, res presega vse ostale smreke v Estoniji. Starost smreke so strokovnjaki

Slika 2: Pogled na zavarovano območje in visoko barje (foto: V. Leban)

Gozdarstvo v času in prostoru

ocenili na najmanj 202 leti. Ob navdušenju nad odkritjem najvišje smreke v Estoniji pa so merilci izmerili še skupino sosednjih rdečih borov (*Pinus sylvestris*, Arnold), ki tudi nakazujejo na zgledno višino. Izkazalo se je, da en osebek te skupine z višino 46,60 metra za 1,30 metra presega višino soimenjaka v narodnem parku Białowieża na Poljskem, ki je do tedaj veljal za najvišjega na svetu. Zavidljiva sta tudi njegov prsni premer, ki znaša 70,10 cm, in njegova starost, ki je bila ocenjena na 214 let. Rastišče t.i. *Velikanov doline Ootsipalu*, kot so kasneje poimenovali to skupino dreves nadpovprečnih dimenzij, je tipično konkavne oblike, rahlo nagnjeno pobočje, ki zagotavlja zadosten dotok vode in hranil ter nudi ugodno lego za zaščito pred vetrom in neurji. Več informacij o velikanih in njihovi lokaciji lahko dobite na spletnih straneh <https://www.rmke.ee> oziroma portala <https://loodusegakoos.ee>.

V neposredni bližini velikanov se nahaja tudi 2.651 hektarjev veliko zavarovano krajinsko območje *Meenikunno*. Na 57% površine območja se razprostira visoko barje, v drevesni plasti večinoma poraslo z bori pritlikave rasti. Da veljajo izredno ostri podnebni pogoji rasti pričajo podatki o na videz mladih borih z višino štirih metrov, katerih starost presega 200 let, prsni premer pa znaša borih 5 centimetrov. Družbo skrivenčnim borom delajo še predstavniki šotnih mahov rodu *Sphagnum* L., mesojedih rastlin (npr. okroglostna rosika), jagodičja (npr. barjanska robida, brusnica), vrst iz roda ostričevk (npr. munec), vrese (npr. jesenska) in drugih družin. Od favne velja izpostaviti številne ptice in predvsem markantnega žerjava (*Grus grus* L.), ki od pomladi do jeseni naseljuje vlažnejše predele barja. Barjanska pot, ki je speljana med živečo in odmrlo vegetacijo ter številnimi jezeri

Slika 3: Urejena pot preko barje Meenikunno (foto: V. Leban)

na samem barju, se konča ob gozdni hiši, s terase katere smo občudovali veduto barja in igro svetlobe, ki je na svojem potovanju skozi atmosfero večerno nebo obarvala z rdečkasto-oranžnimi barvami.

Mesecu in temperaturam zraka primerno je bilo, seveda, tudi savnanje, ki ga Estonci – tako kot njihovi geografski in lingvistični sosedge Finci – prakticirajo skoraj na dnevni ravni. Kar velja za manj pogost običaj je savnanje v *Suitsusaun* ali t.i. *dimni savni*, saj sama priprava savne zahteva okrog osem ur kurjenja, da se sajaste notranje stene lesene brunarice ogrejejo na primerno temperaturo. Na tem mestu se moram zahvaliti svojemu gostitelju Meelisu Tederju za celodnevno vodenje po estonskih draguljih in organizacijo nepozabne izkušnje, katero smo sklenili ob avtentičnih kulinaričnih dobrotah – dimljeni jegulji in estonski kmečki pojedini. Za odlično intelektualno družbo pa gre zahvala tudi danskemu kolegu Mortenu Engelsmannu.

Estonija je vsekakor dežela svojevrstnih izjemnosti, katerih sem pri prvem obisku odkril le peščico. Spoznal pa sem tudi, da me ob ponovnem obisku čaka ogled še marsikatero kulturno-umetniške znamenitosti in kopica aktivnosti v naravi, kot je obisk preostalih 18 *National Geographic* rumenih kulturnih okvirjev posejanih po jugovzhodnem delu države, ogled *Čudskega jezera*, četrtega največjega jezera v Evropi, in največjega estonskega naravnega rezervata *Lahemaa* ter osvojitve najvišjega vrha Estonije in baltiških držav *Suur Munamägi* z višino 318 m.

Vasja LEBAN

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire